

Львівський державний університет
внутрішніх справ

Актуальні проблеми навчання
іноземних мов
для спеціальних цілей

Збірник наукових статей

Львів
2021

УДК 37.041:811

А 43

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет
Вченою радою факультету № 2 ІПФПНП
Львівського державного університету внутрішніх справ
(протокол від 10 листопада 2021 року № 4)

Рецензенти:

Балинська О. М., проректор Львівського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор;

Дяк Т. П., доцент кафедри прикладної лінгвістики НУ «Львівська політехніка» кандидат педагогічних наук, доцент

Актуальні проблеми навчання іноземних мов для спеціальних цілей : збірник наукових статей / укладач: І. Ю. Сковронська. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 136 с.

До збірника увійшли методичні напрацювання, що стосуються здійснення освітнього процесу у сучасних умовах з використанням онлайн-навчання, формування навичок міжкультурної комунікації у галузі права, фахової іншомовної підготовки курсантів ЗВО МВС України, традиційних підходів та новітніх технологій навчання іноземних мов загалом та української мови як іноземної зокрема. Закцентовано увагу на шляхах та специфічних методичних принципах, сучасних тенденціях викладання, академічній мобільності, комунікативному, освітньому, розвиваючому, виховному аспектах навчання іноземних мов.

УДК 37.041:811

© Львівський державний університет
внутрішніх справ, 2021

5. Петровская Л. А. Компетентность в общении. Социально-психологический тренинг. Москва : Изд-во МГУ, 1989. 216 с.
6. Куницына В. Н., Казаринова Н. В., Погольша В. М. Межличностное общение: учебник для вузов. Санкт-Петербург : Питер, 2001. 544 с.
7. Орбан-Лембрик Л. Е. Детермінанти соціально-психологічної компетентності. *Вісник Прикарпатського університету. Педагогіка*. 2005. Вип. XIII–XIV. С. 314–322.
8. Низовець О. А. Огляд різних підходів до дослідження комунікативної компетентності особистості. *Актуальні проблеми психології* : зб. наук. праць. Ніжин: НДУ; Київ : Міланік, 2007. Т. 10: Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія. Вип. 1, ч. 2. С. 51–53.
9. Бовдир О. Комунікативна культура юриста: сутність та особливості. *Молодь і ринок*. 2011. № 5. С. 132–135.
10. Калита О. П. Концептуальні підходи в дослідженні комунікативної компетентності. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*. 2014. Вип. 35. С. 36–39.
11. Ляшенко І. В. Компонентний аналіз комунікативної компетенції майбутніх юристів. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2014. Вип. 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadsps_2014_1_8.
12. Ситянін В. В. Практичні аспекти формування правової компетентності науково-педагогічних працівників вищої школи. *Вісник післядипломної освіти*. 2009. Вип. 13. С. 100–107.
13. Бражникова А. Н. Развитие профессионально значимых качеств юриста: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07. Ставрополь, 2000. 198 с.
14. Васильев В. Л. Юридическая психология. Москва : Юрид. лит., 1991. 464 с.
15. Савіщенко В. М. Педагогічні умови формування професійно значущих якостей майбутнього. *Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки*. 2007. Вип. 47. С. 283–288.

Христина ВЕРБИЦЬКА,

кандидат наук з соціальних комунікацій, доцент
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

ПОТЕНЦІАЛ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХІДУ ДЛЯ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КРЕАТИВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ (У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ)

Анотація. У статті досліджено проблему розвитку професійної креативності здобувачів вищої освіти нефілологічних

спеціальностей у процесі навчання англійської мови. Визначено, що професійно орієнтоване навчання за умови інтеграції зі спеціальними дисциплінами, використання методів навчання, що спрямовані на вирішення професійних завдань, імітацію професійної діяльності та продукування креативних ідей, допоможуть розвивати професійну креативність здобувачів вищої освіти.

***Ключові слова:** професійна підготовка, професійна креативність, професійно орієнтований підхід, розвиток креативних здібностей.*

THE POTENTIAL OF A PROFESSIONALLY ORIENTED APPROACH FOR THE DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL CREATIVITY OF HIGHER EDUCATION STUDENTS (IN THE PROCESS OF LEARNING ENGLISH)

Abstract: The problem of the development of professional creativity of students of non-philological specialties in the process of teaching English is explored in the article. It is determined that the development of creativity is an urgent problem of professional education, and the modern system of higher education is aimed at improving the English-language training of future specialists. It is characterized that the success of a specialist's professional activity to a significant degree will depend not only on his professional competence, but also on personal creative abilities. The author defines the concept of professional creativity as the professional quality of a specialist's personality, based on individual creative abilities and manifests itself in an original approach to professional tasks, generating new productive ideas, and the ability to solve problem situations. A feature of teaching a foreign language in higher school, in contrast to the middle level, is that it should be professionally oriented. A professionally oriented approach to teaching a foreign language is aimed at studying professional vocabulary and terminology, focused on reading literature in the specialty and free communication in the field of professional activity. The structural elements of professionally oriented teaching of a foreign language include: communication skills by type of speech activity (speaking, listening, reading, writing), language knowledge and skills, sociocultural knowledge and skills. It is determined that professionally oriented teaching of foreign languages is effective when it is integrated with special disciplines of the vocational training cycle. Therefore, professionally oriented

training, subject to integration with special disciplines, the use of teaching methods aimed at solving professional problems, imitation of professional activity and the manifestation of creative abilities will help develop students' professional creativity.

***Key words:** professional training, professional creativity, professionally oriented approach, development of creative abilities.*

Постановка проблеми. У сучасному світі фахівцю будь-якої сфери діяльності необхідне знання іноземної мови. Англійська мова як мова інтернаціонального спілкування значно розширює коло фахової компетентності майбутнього спеціаліста. Саме тому система вищої освіти України нині зосереджена на вдосконаленні англомовної підготовки майбутніх спеціалістів. У Концепції розвитку англійської мови в університетах зазначено, що високий рівень володіння англійською мовою серед випускників дозволить їм повноцінно й ефективно брати участь у професійному та академічному житті [1]. Однак, окрім високого рівня професійних знань, роботодавці звертають увагу на особистісні якості працівника, зокрема ті, які допомагають здійснювати прогрес, висувати нові ідеї, оригінально виходити з проблемних ситуацій. Такою якістю є креативність, а її розвиток у процесі навчання у вищій школі є актуальною проблемою професійної освіти. Зазначене вище визначає нагальність нашої розвідки та пошук ефективних підходів розвитку професійної креативності під час навчання іноземної мови на філологічних спеціальностях.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Нині креативність широко досліджується у філософському, педагогічному і психологічному дискурсах. Психологічні основи креативності досліджували: Т. Баришева, Д. Богоявленська, М. Воллах (M. Wollach), Дж. Гілфорд (J. Guilford), Н. Вишнякова, В. Дружинін, Є. Ільїн, Н. Коган (N. Kogan), А. Маслоу (A. Maslow), В. Моляко, О. Музика, В. Рибалка, Р. Стернберг (R. Sternberg), Є. Торренс (E. Torrance), О. Тунік та ін. Педагогічному аспекту цієї проблеми присвячені праці О. Акімової, Н. Гузій, О. Дубасенюк, Н. Кічук, С. Сисоєвої, В. Сластьоніна, А. Сологуба, В. Утьомова, А. Хуторського та ін.

Висвітлення проблем професійно орієнтованого навчання іноземних мов знаходимо у працях вітчизняних учених, зокрема Л. Кнодель, А. Корнілової, О. Першукової, А. Пертук та ін. Однак питання пошуку ефективних шляхів розвитку професійної креативності в контексті професійно орієнтованого навчання не була предметом наукових розвідок.

Мета статті – розкрити дидактичний потенціал професійно орієнтованого підходу для розвитку професійної креативності студентів нефілологічних спеціальностей у процесі навчання англійської мови.

Виклад основного матеріалу. Як зазначає А. Галин, людина, що виходить на рівень розвиненої творчості, більш демократична в стосунках з оточуючими, не приймає ніякого насильства і придушення. Талановита людина створює навколо себе клімат відкритості, доброзичливості, виявлення спонтанних і вільних схильностей та поривів [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**]. Творчим особистостям притаманна нестандартність, оригінальність, відкритість до нового і незвичайно. Саме творчість є першоджерелом інновацій і прогресу. Тому сучасні роботодавці часто потребують від своїх працівників саме вияву креативності у процесі професійної діяльності.

Як стверджують О. Пономарьов та М. Черемський, в умовах ринку та відповідного загострення конкуренції успішність професійної діяльності фахівця істотною мірою залежатиме не лише від його компетентності, а й від інноваційної спрямованості його мислення і розвитку креативних здібностей. Ці якості в їх системній цілісності утворюють особистісний потенціал фахівця, реалізація якого стає результатом його становлення як професіонала й особистості [4, с. 65]. Таким чином, саме креативність є потенціалом для професійного росту і самовдосконалення, тому у зв'язку з цим варто розглянути поняття креативності.

Проблема визначення сутності, структури та розвитку креативності була в полі наукового пошуку багатьох науковців, однак єдиного погляду на означену проблему досі не існує. Однак ми поділяємо думку науковців, які розглядають креативність як інтегральну якість особистості (К. Кречетніков, Л. Мороз, В. Утьомов, А. Хуторської та ін.). Так, креативність, як визначає А. Хуторської, – це інтеграційна здатність, що вбирає в себе цілі системи взаємопов'язаних здібностей-елементів. Наприклад, креативними здібностями є уява, асоціативність, фантазія, мрійливість [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с. 121]. На думку В. Утьомова, креативність взаємозалежна з різними психічними процесами (мислення, уява, інтуїція, фантазія, увага) і механізмами (свідомої й несвідомої роботи, інтелектуальної діяльності), із найхарактернішими показниками, що проявляються при подоланні проблем: в оптимальності пропонуваній ідей, ефективності міркувань, оригінальності відповіді й ступеня розробленості

рішення [Ошибка! Источник ссылки не найден., с. 9]. М. Шкабаріна визначила креативність як інтегральну якість особистості, що включає в себе комплекс взаємопов'язаних моральних, вольових, інтелектуальних та емоційних якостей, які залежно від зовнішніх (середовище) та внутрішніх факторів (мотивація) і ступеня їх прояву визначають здатність людини до творчості, створення креативних продуктів діяльності, вираження власної індивідуальності, вирішення наявних суперечностей та проблем. Креативність може проявлятися у будь-якій сфері діяльності [5].

Із позиції педагогіки вищої школи креативність студента, за Л. Харченко, – це інтегральна особистісна якість, що формується в процесі предметної підготовки за наявності відповідних педагогічних умов, які проявляються у процесі навчання як певним чином структуровані мотиви, знання, вміння [Ошибка! Источник ссылки не найден., с. 29]. Нині науковці розглядають різні типи креативності: педагогічну, професійну, соціальну, комунікативну та лінгвістичну. Усі вони пов'язані із реалізацією особистісних креативних якостей у певну сферу професійної чи особистісної діяльності. На основі аналізу наукової літератури з теми дослідження ми визначили, що професійна креативність – це професійна якість особистості фахівця, що ґрунтується на індивідуальних креативних здібностях та проявляється в оригінальному підході до професійних завдань, генеруванні нових продуктивних ідей, здатності вирішувати проблемні ситуації.

Особливістю навчання іноземної мови у вищій школі, на відміну від середньої ланки, є те, що воно має бути професійно-орієнтованим. Це поняття використовується для позначення процесу викладання іноземної мови студентам нефілологічних спеціальностей вищих закладів освіти, орієнтованого на читання літератури за фахом (предметної спеціалізації), вивчення професійної лексики та термінології, а головне – вільного спілкування у сфері професійно-педагогічної діяльності [2, с. 153].

До структурних елементів професійно орієнтованого навчання іноземної мови входять:

1. Комунікативні вміння за видами мовленнєвої діяльності (говоріння, аудіювання, читання, письмо). Кінцевою метою професійно орієнтованого навчання діалогічного мовлення є розвиток умінь вести бесіду, обмінюватись інформацією професійного характеру з певної теми. Навчання монологічного мовлення полягає у створенні різних жанрів монологічних текстів, наприклад: повідомлення інформації професійного характеру, виступ

із доповіддю, створення презентацій, розширені висловлювання у процесі дискусії. Метою професійно орієнтованого навчання аудіювання є формування вмінь сприйняття і розуміння висловлювання співрозмовника іноземною мовою в монологічній формі або в процесі діалогу. Результатом професійно орієнтованого навчання читання є формування вмінь володіння усіма видами читання текстів різних стилів та жанрів. Метою професійно орієнтованого навчання письма є розвиток комунікативної компетенції, що проявляється в умінні реферативного викладу, анотування, а також перекладу тексту з іноземної мови на українську та з української – на іноземну.

2. Мовні знання та навички, що включають знання фонетики, граматики, правил словотворення, лексичних одиниць, термінології.

3. Соціокультурні знання, які мають на меті ознайомлення студентів не лише з новим способом мовного спілкування, а й культурою народу мови, що вивчається [Ошибка! Источник ссылки не найден., с. 14].

Однак професійно орієнтоване навчання іноземних мов у немовних закладах вищої освіти не зводиться лише до вивчення «мови за фахом». Суть професійно орієнтованого навчання іноземних мов полягає в його інтеграції зі спеціальними дисциплінами з метою отримання додаткових професійних знань та формування професійно важливих рис характеру особистості [3, с. 316]. Тому професійно орієнтоване навчання за умови інтеграції зі спеціальними дисциплінами, використання методів навчання, що спрямовані на вирішення професійних завдань, імітацію професійної діяльності та прояв креативних здібностей допоможуть розвивати професійну креативність студентів.

До технологій професійно орієнтованого навчання вже традиційно в сучасній педагогіці відносять:

- ігрові технології, засновані на застосуванні навчально-рольових імітаційних ігор;

- проєктні технології, що дозволяють студентам самостійно конструювати і застосовувати власні професійні та практично орієнтовані навички;

- евристичні технології навчання, що створюють педагогічні умови для організації продуктивних процесів мислення, які призводять до інтенсифікації процесу генерування ідей;

- технології контекстного навчання, які дають змогу подолати головне протиріччя сучасної системи професійної освіти [Ошибка! Источник ссылки не найден, с. 66].

Окрім зазначених технологій, вважаємо, що для розвитку професійної креативності ефективним буде використання технології ситуаційного навчання (метод кейс), яка розвиває вміння генерувати та реалізовувати креативні рішення професійних проблем, сприяє застосуванню набутих знань та досвіду для майбутніх професійних потреб, допомагає здійснювати принцип співтворчості в освітньому процесі та розвиває іншомовні комунікативні навички.

Висновки. Отже, професійно орієнтований підхід іноземної мови окрім загальної мовної підготовки, спрямований на формування досвіду задля вирішення практичних професійних завдань та майбутніх професійних потреб. Цей підхід формує здатність іншомовного спілкування в побутовій, професійній та діловій сферах з урахуванням специфіки фаху, активізує зацікавленість до професії. Важливим аспектом професійно орієнтованого навчання є розвиток особистісних якостей студентів: толерантності, самостійності, наполегливості та креативності. Професійно орієнтований підхід володіє значним потенціалом для розвитку професійної креативності студентів за умови використання ігрових, проектних, евристичних та кейс-технологій, які спрямовані на вироблення навичок аналізу проблемних ситуацій, генерування креативних ідей та імітації професійної сфери діяльності.

Список використаних джерел.

1. Концепція розвитку англійської мови в університетах. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-stvorilo-koncepciyu-rozvitku-anglijskoyi-v-universitetah-u-dodatku-riven-v1-obovyazkova-umova-vstupu-v2-vipusku-vikladannya-profilnih-disciplin-inozemnoyu-ta-movni-skriningi> (дата звернення: 02.04.2020).
2. Овчаренко Л. Р. Сутність професійно орієнтованого навчання іноземної мови майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей / Л. Р. Овчаренко // Science, Research, Development. Pedagogy. URL: http://конференция.com.ua/files/scientific_conference/75/3/75-03_151-155.pdf
3. Опрятний С. М. Основні напрями вдосконалення професійного навчання державних службовців ділової англійської мови / С. М. Опрятний // Університетські наукові записки. 2005. № 1–2 (13–14). С. 312–316.
4. Пономарьов О. Творчість як важлива умова становлення особистості / О. Пономарьов, М. Черемський // Педагогіка і психологія професійної освіти. 2019. № 1. С. 65.
5. Шкабаріна М. А. Розвиток педагогічної креативності майбутніх учителів початкової школи у процесі вивчення фахових дисциплін : монографія / М. А. Шкабаріна. Рівне : видавець О. Зень, 2019. 149 с.